

COMISIILE ROGATORII INTERNAȚIONALE ÎN MATERIE PENALĂ

Maria STRULEA

Catedra Drept Penal și Criminologie

D'après la Convention européenne d'entraide judiciaire en matière pénale signée à Strasbourg les commissions rogatoires relatives à une affaire pénale seront telles adressées par les autorités judiciaires de la partie requérante et qui ont pour objet d'accomplir des actes d'instruction ou de communiquer des pièces à conviction, des dossiers ou des documents. On entend par commission rogatoire le mandat donné par une autorité judiciaire d'un pays à une autorité judiciaire étrangère à l'effet de procéder en son lieu et place à un ou plusieurs actes spécifiés par le mandat.

De plus en plus, les commissions rogatoires classiques prennent des dimensions d'évolutions significatives du point de vue international.

La source du droit visant les commissions rogatoires est constituée par les conventions internationales et les droits nationaux. Les dernières s'appliquent lorsque les dispositions de la convention ne sont pas prévues à dessein. En République de Moldova la source de droit national en matière est réglée par le Code de Procédure Pénale du 12.06.2003 (chapitre IX) et la Loi relative à l'entraide juridique internationale en matière pénale du 01.12.2006.

Par actes d'instruction dans le cadre des commissions rogatoires on comprend notamment l'audition de témoins, d'experts et de prévenus, le transport sur les lieux ainsi que les perquisitions et saisies.

Comisiile rogatorii internaționale în materie penală sunt acte care tind să înfăptuiască printr-o autoritate judiciară competentă (solicitată), aparținând unui stat (solicitat), unul sau mai multe acte de instrucție pe contul unei autorități judiciare competente (solicitante) privind un alt stat (solicitant) în vederea soluționării unui proces penal [1]. Ele nu trebuie confundate cu comisiile rogatorii solicitate de un stat agenților diplomatici sau consulari ai aceluiași stat pentru audierea resortisanților acestuia. Comisiile rogatorii din urmă nu reflectă dreptul internațional decât în măsura în care unele convenții prevăd expres posibilitatea statului de a soluționa unele conflicte de naționalitate pe teritoriul altui stat. De fapt, definiția este una clasică, specifică asistenței juridice în materie penală. Din ce în ce mai mult, comisiile rogatorii tind să preia o dimensiune nouă care ar exprima necesitatea autorităților judiciare de a li se acorda asistență în vederea combaterii criminalității transfrontaliere. În această ordine de idei, anume organul judiciar devine subiect implicit al cooperării internaționale. De altfel, există și alte autorități internaționale, altele decât cele naționale, care au competența de a solicita asistență juridică în materie penală, cum ar fi tribunalele internaționale sau Curtea Penală Internațională creată prin statutul de la Roma din 17 iulie 1998, care a prevăzut posibilitatea numirii comisiilor rogatorii în statele ratificante. Instituția comisiilor rogatorii are deci un *domeniu*, un *obiect* și *natură* specifică.

La origini, comisiile rogatorii urmăreau primordial pornirea unui proces penal. Treptat, prin mai multe acte, inclusiv internaționale, domeniul lor de aplicare s-a lărgit, găsindu-și aplicație și în materie de drept civil.

Obiectul comisiilor rogatorii îl formează diversele acte de instrucție. Prin acte de instrucție, conform art.3 al Convenției europene de asistență juridică în materie penală de la Strasbourg din 1959, s-ar înțelege acele acte ce „au ca obiect îndeplinirea actelor de urmărire sau comunicarea mijloacelor materiale de probă, a dosarelor sau a documentelor”. De exemplu, în cazul unei infracțiuni de spălarea banilor necesitatea de a obține date de pe conturile bancare din alt stat sau cercetarea statutului asociației din acest stat prin care s-a comis infracțiunea. Printre actele solicitate ar fi audierea martorilor, experților, percheziția etc. În sensul Legii Republicii Moldova cu privire la asistența juridică internațională în materie penală, nr.371 din 01.12.2006 [2], obiectivele comisiei rogatorii ar fi, în special:

- a) localizarea și identificarea persoanelor și obiectelor; audierea învinutului sau a inculpatului, ascultarea părții vătămate, a celorlalte părți, a martorilor și experților, confruntarea; percheziția, ridicarea de obiecte sau documente, sechestrul și confiscarea specială; cercetarea la fața locului și reconstituirea; expertizele, constatarea tehnico-științifică și constatarea medico-legală; transmiterea de informații necesare într-un anumit proces; interceptările și înregistrările audio și video, examinarea documentelor de arhivă și a fișierelor specializate, alte acte de procedură similare;
- b) transmiterea probelor materiale;
- c) comunicarea de documente sau dosare.

Potrivit naturii lor, comisiile rogatorii internaționale constituie un act al autorității judiciare, având la bază atât Convenția europeană din 1959, cât și tratatele bilaterale dintre state.

În ce privește Republica Moldova, comisia rogatorie se înaintează de către organul de urmărire penală *Procurorul General*, iar de către instanța de judecată – *ministrului justiției* pentru transmitere spre executare statului respectiv. Cererea de comisie rogatorie și actele anexate se întocmesc în limba de stat și se traduc în limba statului solicitat sau într-o altă limbă, potrivit prevederilor sau rezervelor la tratatul internațional aplicabil (art.536 din Codul de procedură penală aș Republicii Moldova din 2003). Cu toate acestea, în Tratatul bilateral între Republica Moldova și Turcia din 22 mai 1996, aceste acte se efectuează doar prin Ministerul Justiției. Ascultarea persoanelor prin intermediul comisiilor rogatorii se face doar pentru a decide necesitatea aducerii lor în fața instanței de judecată, pentru că emiterea sentinței nu e posibilă doar în baza ascultării. Conform art.540 din Codul de procedură penală al Republicii Moldova, „la executarea comisiei rogatorii se aplică prevederile prezentului cod, însă, la demersul părții solicitante, poate să se aplice o procedură specială prevăzută de legislația țării străine, în conformitate cu tratatul internațional respectiv sau în condiții de reciprocitate, dacă aceasta nu contravine legislației naționale și obligațiilor internaționale ale Republicii Moldova. La executarea comisiei rogatorii pot asista reprezentanți ai statului străin sau ai instanței internaționale, dacă aceasta este prevăzută de tratatul internațional respectiv sau de o obligație scrisă în condiții de reciprocitate”.

Condițiile comisiilor rogatorii. Convenția nu subliniază expres despre necesitatea unei duble incriminări ca în cazul extrădării. Conform art.5 al Convenției, „orice parte contractantă, în momentul semnării prezentei Convenții sau al depunerii instrumentului său de ratificare sau de aderare, va putea, printr-o declarație adresată Secretarului General al Consiliului Europei, să-și rezerve dreptul de a supune îndeplinirea comisiilor rogatorii privitoare la percheziții sau la sechestre de obiecte uneia sau mai multora dintre următoarele condiții:

- a) infracțiunea care motivează comisia rogatorie trebuie să fie sancționată potrivit legii părții solicitante și a părții solicitate;
- b) infracțiunea care motivează comisia rogatorie trebuie să fie susceptibilă de a da loc la extrădare on țara solicitată;
- c) îndeplinirea comisiei rogatorii trebuie să fie compatibilă cu legea părții solicitate”.

Convenția nu stabilește condiții de termen, dar, conform art.51 al Convenției de aplicare a Acordului Schengen din 19.06.1990, nu e necesar să fie vorba despre o infracțiune extradabilă, e suficient să fie una susceptibilă de o pedeapsă privativă de libertate de maximum 6 luni în ambele state respective, iar dacă este o infracțiune de tip administrativ cu referință la calea judiciară, să fie susceptibilă de acest termen cel puțin în unul dintre state.

Executarea comisiilor rogatorii. Aceasta este dictată de trei principii:

1) Executarea este **obligatorie** pentru statul solicitat, după cum se precizează în art.3.1 al Convenției din 1959: „Partea solicitată va urmări îndeplinirea, în formele prevăzute de legislația sa, a comisiilor rogatorii”. În cazul în care statul solicitat ar refuza executarea comisiei rogatorii, statul solicitant nu ar avea alte căi judiciare, el putând apela la mijloacele diplomatice, ceea ce ar face să intervină autoritățile politice.

Conform art.2 al Convenției din 1959, „asistența judiciară va putea fi refuzată:

- a) dacă cererea se referă la infracțiuni considerate de partea solicitată fie infracțiuni politice, fie infracțiuni conexe la infracțiuni politice, fie infracțiuni fiscale;
- b) dacă partea solicitată consideră că îndeplinirea cererii este de natură să aducă atingere suveranității, securității, ordinii publice sau altor interese esențiale ale țării sale”.

Conform Protocolului adițional la Convenția europeană de asistență judiciară în materie penală (Strasbourg, 17 martie 1978), „Părțile Contractante nu vor exercita dreptul prevăzută la articolul 2 din Convenție de a refuza asistența judiciară pentru singurul motiv că cererea se referă la o infracțiune pe care Partea solicitată o consideră ca o infracțiune fiscală. Cererea nu va putea fi refuzată pentru motivul că legislația Părții solicitate nu impune același tip de taxe sau impozite, sau nu conține același tip de reglementare în materie de taxe și impozite, de vamă și de schimb valutar ca legislația Părții solicitante”. La fel, Convenția privind reprimarea terorismului din 1977 prevede că nici o infracțiune menționată în cadrul ei nu poate fi considerată ca fiind politică sau conexă acesteia. În practică comisiile rogatorii de obicei se execută [3], excepție fiind clauzele de ordin public.

2) Executarea se face **după formele prevăzute de legislația statului solicitat**. Conform art.3.1 al Convenției, „Partea solicitată va urmări îndeplinirea, în formele prevăzute de legislația sa”, deci se aplică principiul

Locus regit actum [4]. Convenția permite prezența reprezentanților statului solicitant la măsurile investigate de statul solicitat. În acest sens, art.4 prevede: „Dacă Partea solicitantă o cere în mod expres, Partea solicitată o va informa despre data și locul îndeplinirii comisiei rogatorii. Autoritățile și persoanele în cauză vor putea să asiste la îndeplinirea cererii, dacă Partea solicitantă consimte la aceasta” (în practică agenții statului solicitant asistă și chiar sugerează autorităților statului solicitat cum să acționeze).

3) Executarea comisiei rogatorii **se finalizează cu transmiterea proceselor-verbale** și a documentelor conexe autorităților statului solicitant. Conform art.3.3 al Convenției, „Partea solicitată va putea să transmită numai copii sau fotocopii certificate pentru conformitate de pe dosarele sau documentele cerute. Totuși, dacă Partea solicitantă cere în mod expres comunicarea originalelor, se va da curs, în măsura posibilului, acestei cereri”. Obiectele și originalele dosarelor și ale documentelor, comunicate în îndeplinirea unei comisii rogatorii, vor fi restituite cât mai curând posibil de către Partea solicitantă Părții solicitate, în afară de cazul în care aceasta din urmă nu renunță la ele (art.6.2). Pe de altă parte, Partea solicitată va putea amâna remiterea obiectelor, a dosarelor sau a documentelor, a căror comunicare este cerută, dacă acestea îi sunt necesare pentru o procedură penală în curs (art.6.1). Transmiterea se poate realiza prin diferite scheme: Ministere de Justiție sau Procuraturi, dar în cazurile de urgență transmiterea este mai simplă.

Chiar dacă regula de procedură aplicată de statul solicitat nu există în statul solicitant, statul solicitant nu va anula valabilitatea actelor, în virtutea principiului *Locus regit actum*. De exemplu, judecătorul suedez a adresat unui judecător francez o comisie rogatorie solicitând audierea unui suspect. Dreptul suedez prevede avertismentul dreptului la tăcere al celui audiat, ceea ce nu prevede dreptul francez. Chiar și în acest caz, judecătorul suedez va recunoaște totuși valabilitatea actului efectuat.

În pofida faptului că natura comisiilor rogatorii este una internațională, implicate fiind câteva state, totuși aplicarea actelor normative internaționale nu poate să se regăsească fără de o reglementare națională potrivit condițiilor edictate de realizare a comisiilor rogatorii.

Referințe:

1. Pradel J., Corstens G. Droit pénal européen. - Paris: Dalloz, 1999, p.176.
2. Monitorul Oficial al Republicii Moldova. - 2007. - Nr.14-17.
3. Pradel J. L'instruction préparatoire. - Paris: Cujas, 1990, p.580.
4. Commissions rogatoires internationales (en matière pénale) // Juris Classeur. -2003. - No4. art.151 á 155, p.3.

Prezentat la 21.10.2009